

Rapport: AWK03/19
Data: Frar 2019
Editur: Duncan Brincat

L-Ismijiet tat-Toroq fil-Kalkara: Suggerimenti

Rapport ipprezentat minn: Assoċjazzjoni Wirt il-Kalkara VO/1440
c/o 89, ‘Sancte Joseph’, Triq ir-Rnella, il-Kalkara KKR1230
Web: www.wirtilkalkara.com Email: wirtilkalkara@gmail.com

Werrej

Introduzzjoni	Paġna 3
Mappa tal-Kalkara	Paġna 4
A. L-Inħawi tax-Xatt	Paġna 5
B. L-Inħawi tal-Kapuċċini	Paġna 7
Ċ. L-Irħajjal ta' Santu Rokku	Paġna 9
D. L-Għolja tas-Salvatur	Paġna 11
E. Il-Wied tar-Rnella	Paġna 15
Suġġerimenti ta' Ismijiet Varji	Paġna 16

Introduzzjoni

L-Assoċjazzjoni Wirt il-Kalkara temmen li wasal iż-żmien li ammont ta' toroq fil-Kalkara jingħataw isem gdid, dan l-iżjed bħala rifless ta' toroq ġodda li sal-lum jinsabu mingħajr isem, oħrajn li ma jirriflettux il-bidu ta' triq ġdida, u oħrajn li għandhom ismijiet li xejn m'għandhom x'jaqsmu mal-lokalitā.

Fis-sena 2017 il-Kumitat għat-Tismija ta' Toroq ħabbar linji gwida għat-tismija ta' toroq, ġodda u kull post pubbliku ieħor. Fost diversi affarijiet oħra, waqt il-konferenza li saret mill-istess Kumitat ngħad kif fl-użu tal-ismijiet tat-toroq "...għandha tinżamm it-topografija tal-lokal. Ingħad ukoll li qed jiġi kkunsidrat li triq li ddur f'kisra ta' 90 grad tingħata isem differenti." (*One News* 14 ta' Marzu 2017)

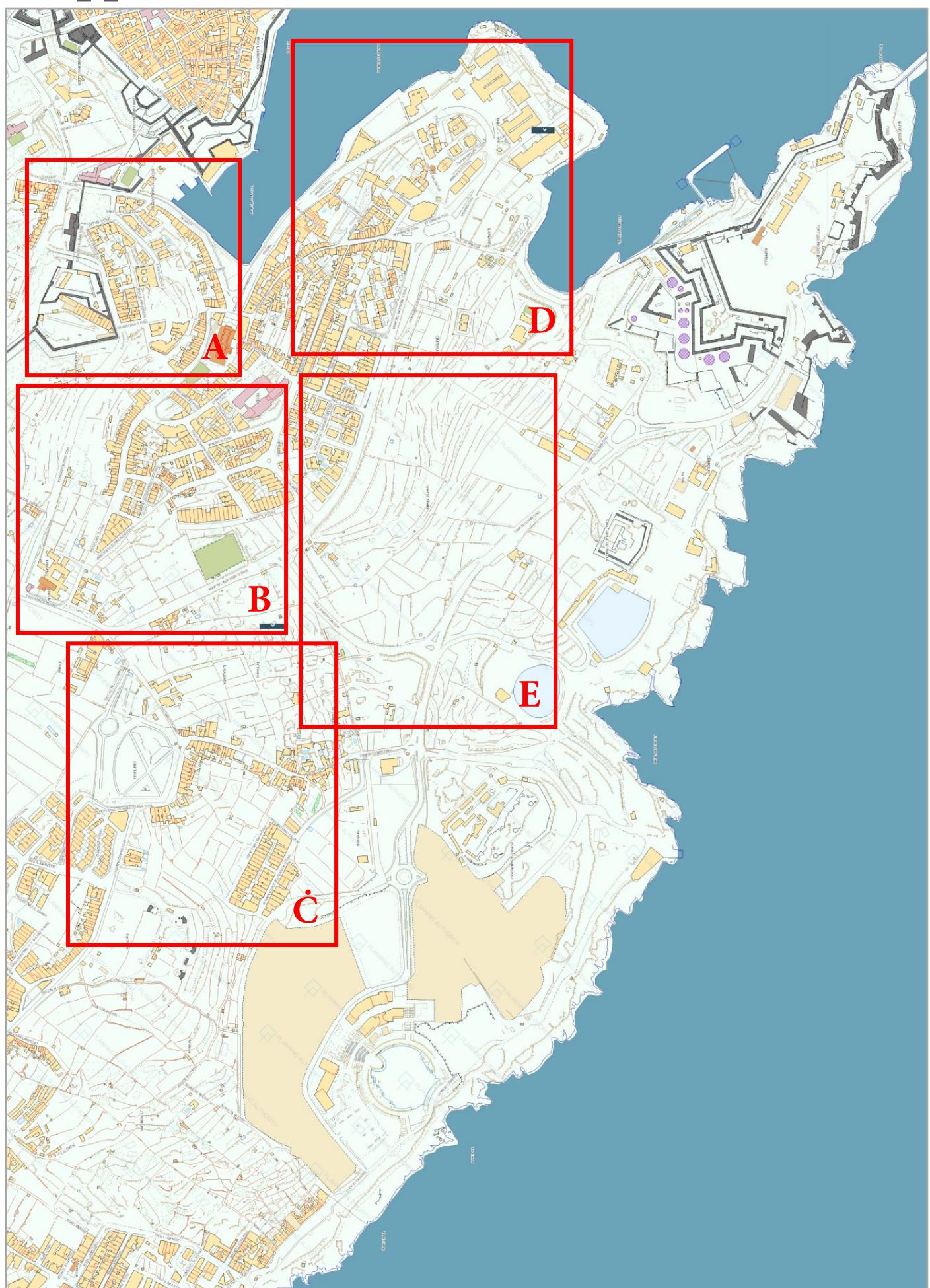
Fil-Kalkara, minbarra li nsibu toroq mingħajr isem (li normalment jingħataw l-isem "Triq ġdida fi Triq..."), jezistu ismijiet ta' toroq li fl-ebda hin ma jirrispettaw it-topografija tal-lokalitā. Fost l-oħrajn insibu toroq li nghataw isem għal oggetti mhux relatati mall-Kalkara, kif ukoll għal persunaġġi Maltin u anki barranin li probabilment fl-ebda mument ta' hajjithom ma rifsu art Kalkariża. Sadanittant, jezistu diversi oggetti, avvenimenti u persunaġġi Kalkariża li sfortunatament gew miċħuda milli jkollhom triq imsemmija għalihom. Dan minbarra li jezistu ukoll toroq li jduru f'kisra ta' 90 grad u anki jintemmu fi stadju partikulari, bit-triq biswithom ikollha l-istess isem tat-triq precedenti. Dan iwassal għal certu taħwid referenzjali, speċjalment minn persuni li ma joqghodux il-Kalkara u allura ma jkunux jafu b'din ir-realtà.

Il-Legislazzjoni Sussidjarja 363.10 tal-1995, kif emendata bl-Avviż Legali 65 tal-2016, jistipula li r-rakkmandazzjonijiet għall-ġhoti jew l-għoti mill-ġdid ta' ismijiet lit-toroq għandu jseħħi mill-Kunsilli Lokali wara li jissottometti r-rakkmandazzjoniji tiegħu lill-Ministru responsabbli għall-Uffiċċċu Elettorali li minn naha tiegħu għandu jirreferi b'dan lill-Kumitat għat-Tismija ta' Toroq għall-parir tiegħu.

Għaldaqstant, dan ir-rapport ta' suġġerimenti dwar l-ismijiet tat-toroq fil-Kalkara mill-Assoċjazzjoni Wirt il-Kalkara qed jiġi mgħoddi lill-Kunsill Lokali tal-Kalkara għad-diskussioni u l-approvażzjoni tiegħu, sabiex isegwi l-process kif indikat fil-Legislazzjoni Sussidjarja. Dawn is-suġġerimenti qiegħdin isiru ukoll fid-dawl ta' artiklu 4 tal-istess li ġi fejn nemmnu li r-raġunijiet li qiegħdin ingħibu għal tibdil ta' certu ismijiet huma validi peress li ma jirrispettawx it-topografija tal-Kalkara.

Il-frażi Ingliza tghid "*What's in a name?*" Huwa minnu li isem tat-triq mhux ser jagħmel differenza fil-ħajja ta' kuljum tar-residenti. Madankollu, huwa minnu ukoll li bħala poplu għandna nagħtu ġieħ u nirrikonox Xu avvenimenti u l-isforzi ta' persuni Kalkariża matul iż-żmien. Huwa b'dan f'mohħna li bħala Assoċjazzjoni nixtiequ li t-toroq ta' raħalna jkunu mera ta' dak li nemmnu fi u ngħożżu: dak li jiddistingu minn lokalitajiet oħra u johloq il-karatru awtentiku ta' kull belt u raħal f'Malta u Għawdex.

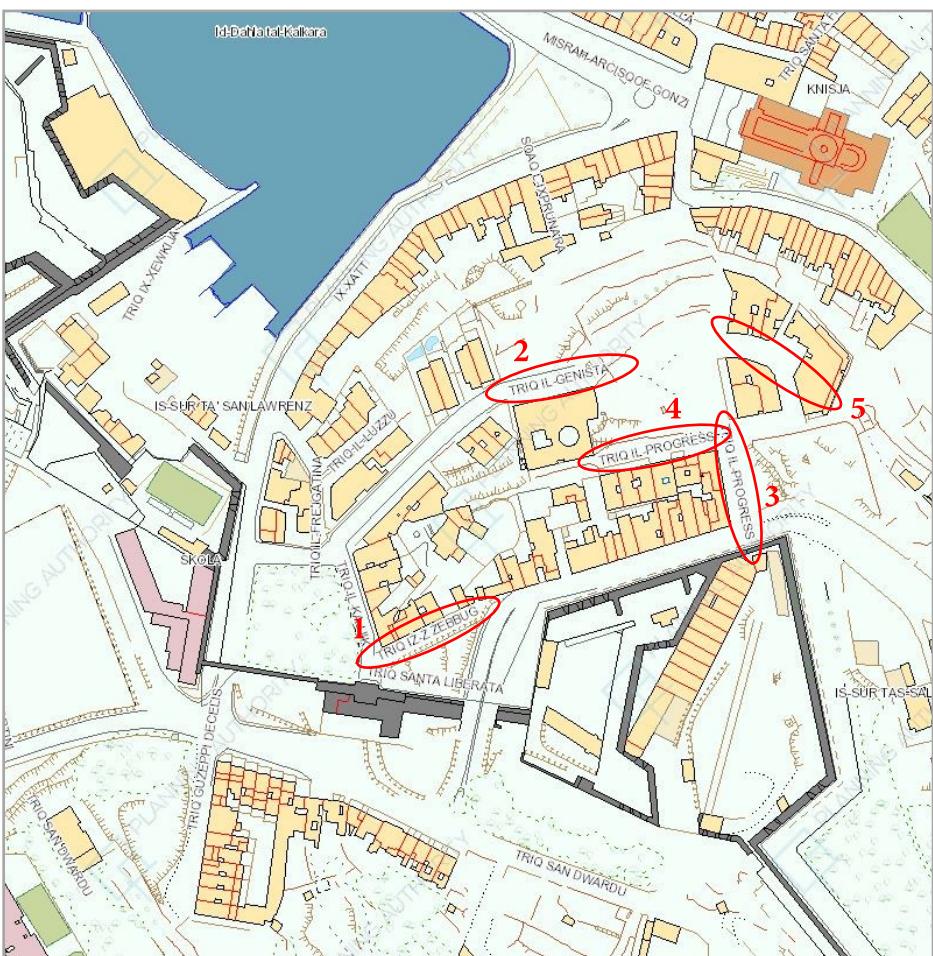
Mappa tal-Kalkara

A. L-Inħawi tax-Xatt

1. Triq iż-Żebbuġ

Jidher li din it-triq issemมiet għal xi siġar taż-żebug li thawlu riċentement fl-istess żona. Il-Kalkara qatt ma kienet magħrufha għaż-żebug, kemm bħala siġar kif ukoll bħala prodott. Qegħdin nippoproponu li din it-triq tingħata isem differenti skont il-lista ta' *Suggerimenti ta' Ismijiet Varji ta'* dan l-istess rapport.

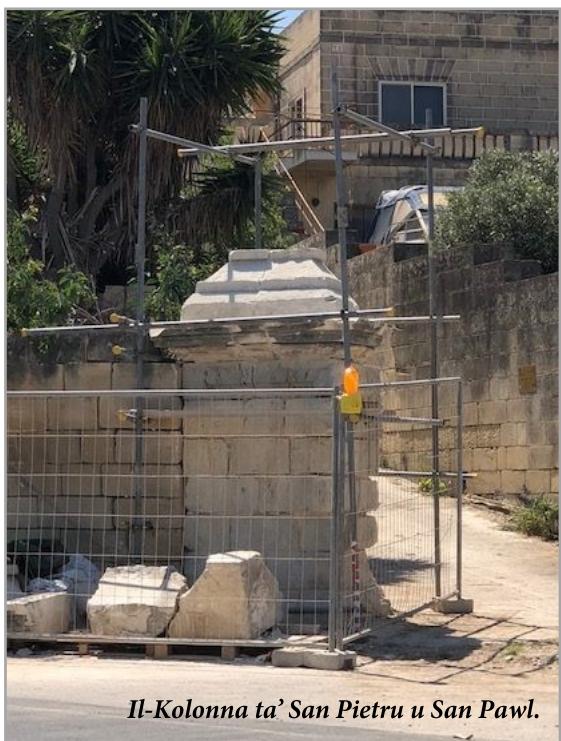
2. Triq il-Genista

Il-kelma 'genista' tfisser ġeneru ta' pjanti li jagħmlu l-fjuri, li tinkludi fi ħdanha bosta speċi differenti. Jista' jkun li l-isem ta' din it-triq ġej mill-fondazzjoni li ġgib l-istess isem u li taħdem fil-qasam tal-bijodiversità u l-biedja sostenibbli. Din il-fondazzjoni twaqqfet fl-

2002 gewwa l-Mosta, u ghalkemm għandha baži fil-Wied tar-Rnella, ma nemmnux li dan l-isem għandu jieħu preċedenza fuq diversi ismijiet oħra ferm importanti għall-Kalkara. Qegħdin nippoproponu li din it-triq tingħata isem differenti skont il-lista ta' *Suggerimenti ta' Ismijiet Varji ta'* dan l-istess rapport.

3. Triq il-Progress (1)

Hawnhekk insibu kaž ta' tliet toroq separati li għandhom l-istess isem. Il-kelma 'progress' hija intanġibbi, iżda fl-istess vaga specjalment fil-konnesjoni tagħha mal-Kalkara. Qegħdin nippoproponu li din it-triq tingħata l-isem **Triq San Pietru u San Pawl** minħabba li fit-triq ta' biswitha, jiġifieri fi Triq Santa Liberata, insibu pedestall tal-ġebel wieqaf waħdu li sarlu restawr matul is-sena 2018. Żmien ilu, meta din l-istess triq kienet trejqa żgħira qalb l-għelieqi tagħti għall-Kunvent u l-Knisja tal-Patrijiet Kapucċini kienet twaqqfu żewġ pedestalli faċċata ta' xulxin, b'fuqhom żewġ statwi li kienet jirrapprezentaw lil San Pietru u San Pawl. L-istatwa ta' San Pietru kienet inħadmet fl-1855 mill-iskultur Vincenzo Sammut (Mastru Ċens) mir-Rabat, filwaqt li dik ta' San Pawl kienet inħadmet fl-istess sena mill-iskultur Alessandro Farrugia (Mastru Xand) miż-Żejtun. Sfornatament dawn ġralhom hsara rreparabbli matul it-Tieni

Il-Kolonna ta' San Pietru u San Pawl.

Gwerra Dinjija u maż-żmien intilfu għal kollox. Din iż-żona maż-żmien saret magħrufha bħala “ta’ San Pietru Pawl”. (Ara: *Il-Kapuċċini fil-Kalkara*, Joseph Garzia OFMCap., Aħwa Frangiskani Kapuċċini Maltin, 2003)

4. Triq il-Progress (2)

L-istess bħall-każ ta’ numru 3. Qegħdin niproponu li din it-triq tingħata isem differenti skont il-lista ta’ *Suggerimenti ta’ Ismijiet Varji* ta’ dan l-istess rapport.

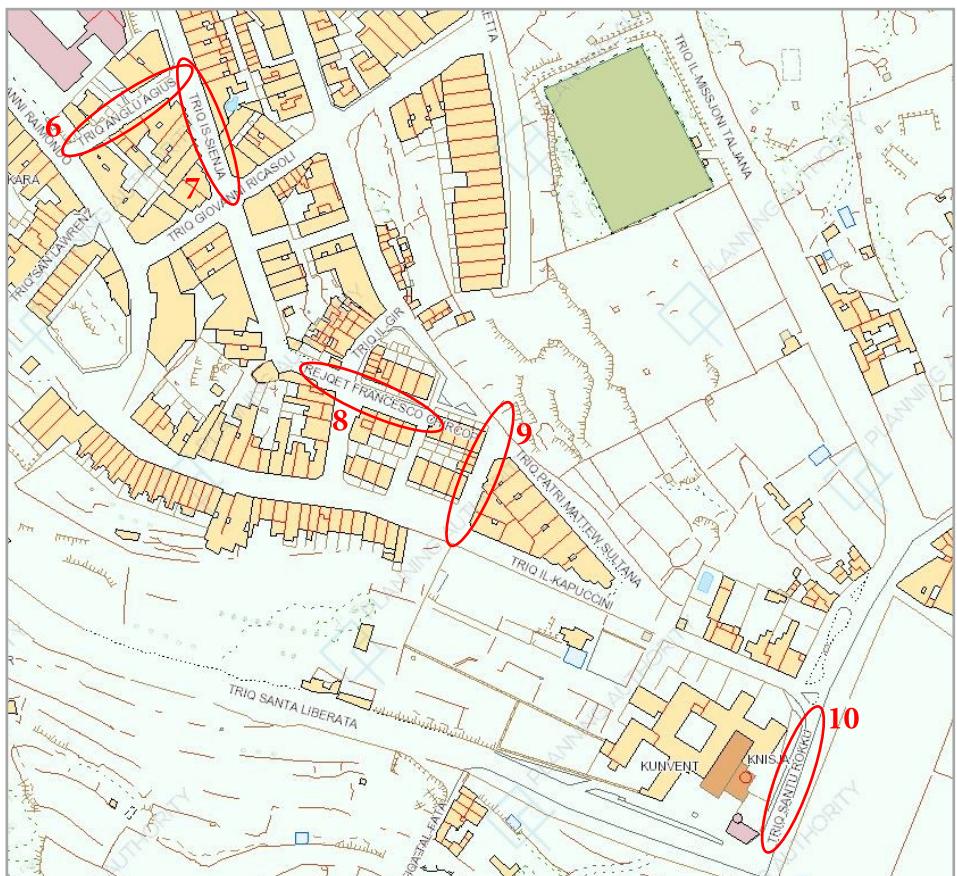
5. Triq ġdida fi Triq il-Progress (3)

L-istess bħall-każ ta’ numru 3, iżda din hija triq ġdida li għadha ma ngħatatx isem. Qegħdin niproponu li din it-triq tingħata isem differenti skont il-lista ta’ *Suggerimenti ta’ Ismijiet Varji* ta’ dan l-istess rapport.

B. L-Inħawi tal-Kapuċċini

6. Triq Anglu Agius

L-Assoċjazzjoni m'għandix informazzjoni għal min setgħet issemมiet din it-triq, għaliex ir-riċerka tagħna indikat biss l-iskultur Angelo Agius li twieled il-Qrendi fis-sena 1951 u li m'għandu l-ebda konnessjoni diretta jew indiretta mal-Kalkara. Qegħdin niproponu li din it-triq tingħata isem differenti skont il-lista ta' *Suggerimenti ta' Ismijiet Varji* ta' dan l-istess rapport.

7. Triq is-Sienja

Din il-parti tat-triq hija msejħa minn bosta bħala "Triq is-Sienja l-ġdida" jew "wara l-iskola" propju minħabba l-fatt li Triq is-Sienja originali hija dik li tibda' minn Triq ir-Rnella u tibqa' sejra bi dridd 'il fuq sa Triq Patri Mattew Sultana. F'dan il-każ din it-triq iddur f'kisra ta' 90 grad u hadet l-istess isem tat-triq biswitha, b'konsegwenza li bosta persuni li ma jkunux midħla tal-Kalkara ma jindunawx b'din il-parti tat-triq. Effettivament din hija triq ġdida u separata minn Triq is-Sienja l-antika. Qegħdin niproponu li din it-triq tingħata isem differenti skont il-lista ta' *Suggerimenti ta' Ismijiet Varji* ta' dan l-istess rapport.

8. Trejjet Francesco Chircop

L-Assoċjazzjoni m'għandiekk informazzjoni min hu Francesco Chircop u jekk dan qatt kelleu xi konnessjoni diretta jew indiretta mal-Kalkara. Qegħdin niproponu li din it-triq tingħata isem differenti skont il-lista ta' *Suggerimenti ta' Ismijiet Varji* ta' dan l-istess rapport.

9. Triq Ġdida fi Triq Patri Mattew Sultana

Din it-triq jidher li nghatat l-isem ta' Triq Patri Mattew Sultana bħat-triq biswitha, iżda fil-verità hija triq ġdida u li ddur f'kisra ta' 90 grad. Qegħdin niproponu li din it-triq tingħata isem differenti skont il-lista ta' *Suggerimenti ta' Ismijiet Varji* ta' dan l-istess rapport.

10. Triq Santu Rokku (1)

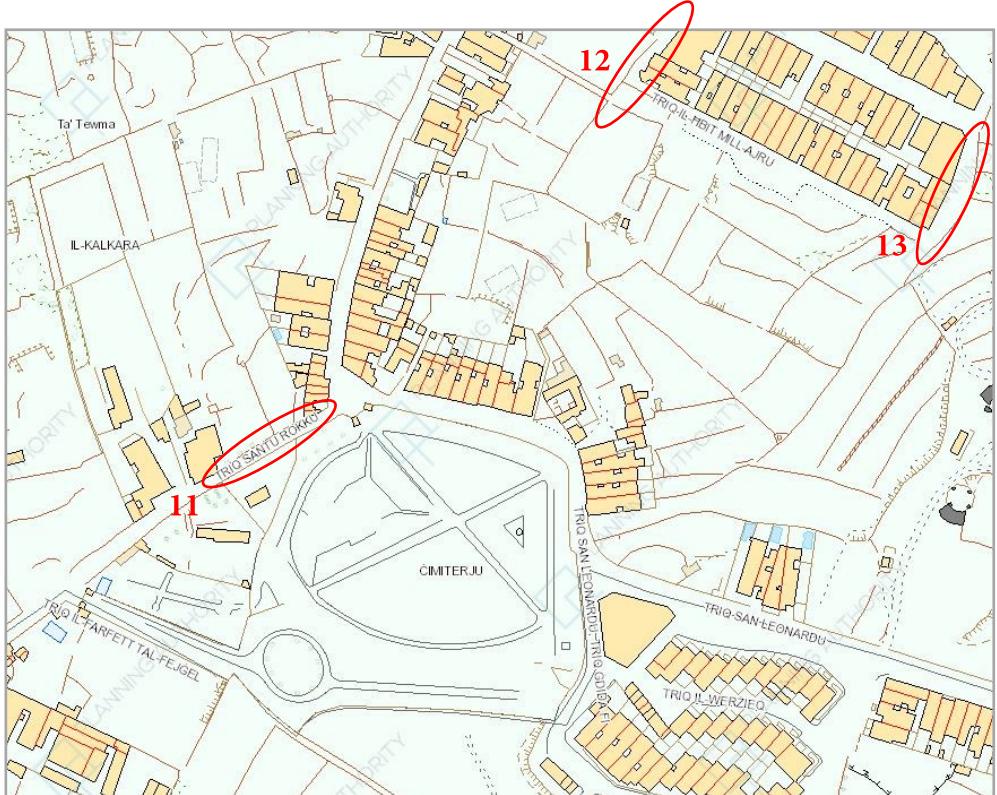
Kif ser jindika dan ir-rapport, Triq Santu Rokku hija l-itwal triq fil-Kalkara tant li testendi minn ħdejn il-Knisja tal-Patrijiet Kapuċċini fi Triq Santa Liberata għal dawra shiħa sa madwar il-Bajja tar-Rnella. Jidher biċ-ċar li din it-triq kollha mhux biss ma tindikax żoni u kisriet differenti, iżda wisq iż-żejjed hija ta' inkonvenjent kbir fir-rigward ta' punti ta' referenza. Biex nagħtu eżempju, Triq Santu Rokku llum il-ġurnata tista'

tirreferi kemm għall-ġenb tal-Knisja tal-Kapuċċini, kif ukoll għal ġdejn Smart City jew il-Forti Ricasoli! Għaldaqstant, nemmnu bis-shiħ li din it-triq għandha tinqasam bħala ismijiet, sabiex Triq Santu Rokku tibqa' biss dik originali, jiġifieri qalb l-irħajjal li jgħib l-istess isem. Sadanittant, qegħdin niproponu li din il-parti tat-triq, minhabba li tmiss mal-Knisja u l-Kunvent tal-Patrijiet Kapuċċini, tingħata l-isem **Triq Fra Giuseppe Grech** Ingħinier tas-seklu 18. Dan il-Fra Kapuċċin iddisinja u ħa ġsieb il-bini tal-Knisja u l-Kunvent ta' Santa Liberata fil-Kalkara bejn l-1736 u l-1745. Aktar tard huwa ddisinja ukoll il-Kunvent tal-Kapuċċini f'Għawdex (1746) u l-faċċata tal-Knisja tal-Kapuċċini fil-Furjana li nqedet matul it-Tieni Gwerra Dinjija. (Ara: *5000 Years of Architecture in Malta*, L. Mahoney, 1996)

Ċ. L-Irħajjal ta' Santu Rokku

11. Triq Santu Rokku (2)

L-istess bhall-każ ta' numru 10. Qegħdin nippopn li din il-parti tat-triq sal-pjazzetta li fiha tibda' Triq San Leonardu tingħata l-isem **Triq iċ-Ċimiterju Naval** minħabba l-fatt li twassal għaż-żewġ entraturi ta' dan iċ-ċimiterju. Fl-1915 l-isptarijiet navali f'Malta kellhom fihom iż-żejjed minn 135,000 pajjent, kemm morda u anki midruba, l-aktar minħabba l-battalji ta' Gallipoli u Salonika. Dan wassal biex jitwaqqaf iċ-Ċimiterju Naval tal-Kalkara, li ntuża ħafna għal dawk li

tilfu ġħajjithom matul it-Tieni Gwerra Dinjija. Iċ-Ċimiterju, li qabel kien tal-Ammirajiet u issa tal-Commonwealth, huwa maqsum f'żewġ oqsma: tal-Protestanti u tal-Kattoliċi, li kellhom entraturi differenti. Hemm 351 qabar tal-Ewwel Gwerra Dinjija u 694 tat-Tieni Gwerra Dinjija, kollha mill-Commonwealth. Fih hemm ukoll 1,445 oqbra li m'humiex tal-gwerra u 137 qabar tal-gwerra minn pajjizi ohra, fosthom il-Gatt. (Ara: il-pagna ufficjali fuq l-internet tal-Commonwealth War Graves Commission.)

12. Triq Antonio Falzon

Antonio Falzon (1805-1865) kien pittur li twieled il-Furjana u studja f'Malta taħt Giuseppe Hyzler u f'Ruma taħt Tommaso Madiona. Wettaq diversi xogħlijet ta' arti sagra, u l-unika waħda minnhom li tinsab il-Kalkara hija dik ta' San Duminku li saret fl-1862 għall-Knisja tal-Patrijiet Kapuċċini. (Ara: *Dictionary of Maltese Biographies*, Michael J. Schiavone, Publikazzjonijiet Indipendenza 2009) F'dan ir-rigward ma nemmnu li dan l-isem għandu jieħu preċedenza fuq diversi ismijiet ohra ferm importanti għall-Kalkara. Qegħdin nippopn li din it-triq tingħata l-isem **Triq Karmenu Ellul Galea** minħabba li twieled u għex f'dan l-irħajjal. Karmenu Ellul Galea (10.11.1914-29.01.2007) kien trejdjunjonista u awtur li twieled il-Kalkara u qatta' tfulit fl-irħajjal ta' Santu Rokku. Studja fl-iskejjel tal-Gvern tal-Kalkara, Haż-Żabbar u l-Birgu filwaqt li fl-1930 daħal jistudja t-Tarzna. Hawnhekk huwa daħal f'diversi għaqdiet li kienu jirrappreżentaw lill-istudenti u l-ħaddiema sakemm fl-1942 huwa ngħaqad fl-appell li għamel Reggie Miller biex titwaqqaf il-General Workers' Union. F'Mejju tal-1943 huwa indirizza lill-ħaddiema tat-tarzna b'dan l-istess għan, filwaqt li fl-istess sena huwa ġie elett membru tal-Kunsill

Karmenu Ellul Galea.

Nazzjonali tal-istess union, fl-ewwel konferenza ġeneralni tagħha. Huwa sar ukoll l-ewwel editur tal-gazzetta *The Torch*. Sa mis-snin tletin huwa ta seħmu fi ħdan il-Partit Laburista permezz tal-kitba stampata, kumitat distrettwali u l-elezzjonijiet ġeneralni. Fil-qasma tal-istess partit, huwa appoġġa lil Pawlu Boffa u waqqaf l-kumitat tal-Malta Workers Party ġewwa Rahal Ġdid. Fis-snin sebghin huwa kien editur ta' *Il-Haddiem u Il-Hajja*, filwaqt li matul iż-żmien huwa rebaħ diversi unuri, fosthom l-Ordni Nazzjonali tal-Mertu. Huwa kien ukoll membru tal-Akkademja tal-Malti, is-Socjetà Maltija tal-Folkor, il-Grupp Marjan tal-Kultura, l-Għaqda Poeti Maltin u Viċi-President tal-Għaqda Każini tal-Banda. (Ara: *Dictionary of Maltese Biographies*, Michael J. Schiavone, Pubblikazzjonijiet Indipendenza, 2009)

13. Triq Ĝużè Porsella Flores

Joseph F. Porsella-Flores (1920-2016) twieled Hal Qormi, iżda għex hajtu fil-Birgu. Wettaq ħidma varja fi ħdan iċ-Ċivil, filwaqt li meta rtira wettaq riċerka storika b'mod speċjali dwar il-Birgu. Ma jidhirx li kellu xi konnessjoni mal-Kalkara. Għalhekk ma nemmnu li dan l-isem għandu jieħu preċedenza fuq diversi ismijiet oħra ferm importanti għall-Kalkara. Qegħdin niproponu li din it-triq tingħata isem differenti skont il-lista ta' *Suggerimenti ta' Ismijiet Varji* ta' dan l-istess rapport.

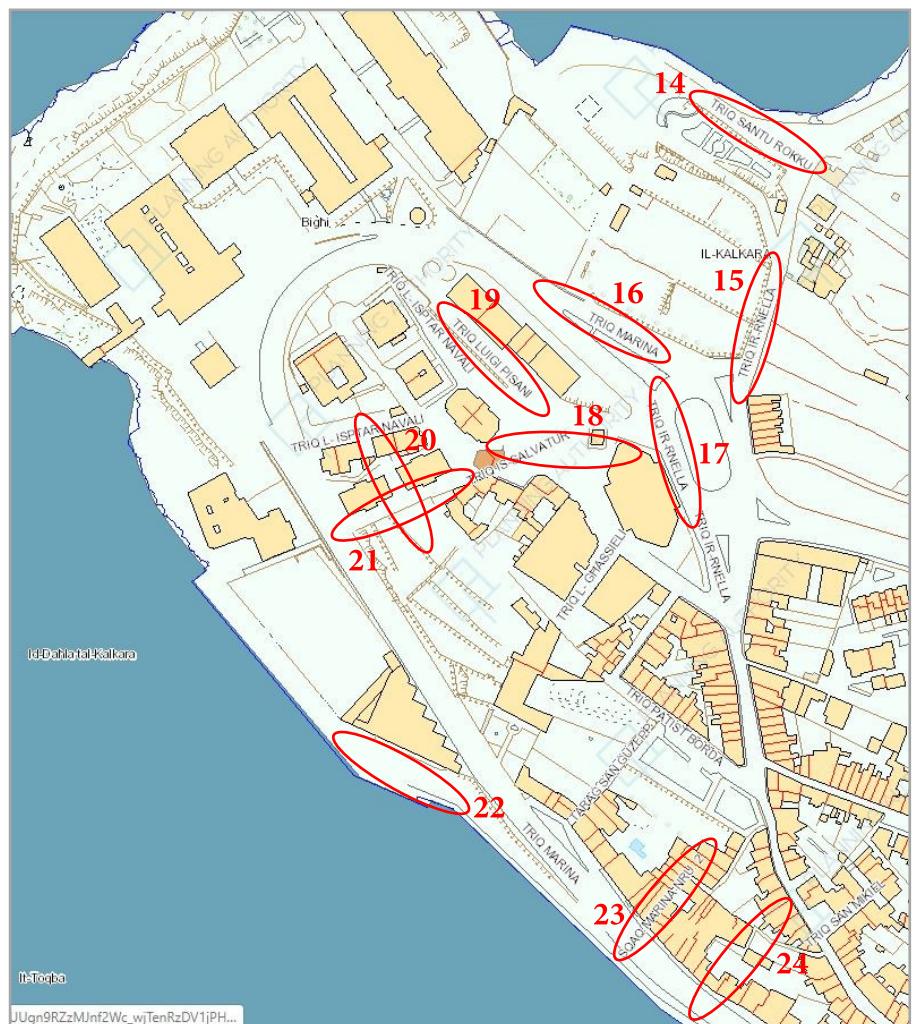
D. L-Għolja tas-Salvatur

14. Triq Santu Rokku (3)

L-istess bhall-każ ta' numru 10. Qegħdin nippopn li din il-parti tat-triq mill-ahħar parti tal-prezentement Triq ir-Rnella, sat-telgħha li twassal għal ġdejn il-kisra lejn Wied Ghammieq tingħata l-isem. **Triq Wied ir-Rnella** minħabba l-fatt li din it-triq ddur madwar il-bokka tal-istess wied li jifforma ruħu bhala bajja li ġgib l-istess isem. Wied ir-Rnella mhux biss jifforma parti integrali mill-Kalkara, iżda fih insibu żewġ speci endemiċi protetti. Dawn huma speci ta' zring u l-granċ tal-ilma ġelu Malti.

15. Triq ir-Rnella (1)

Fil-present Triq ir-Rnella hija maqsuma fi tliet biċċiet: il-parti li minn Misrah Arcisqof Gonzi tagħti ghall-kisra ta' Triq is-Salvatur, il-wesgħa li tifforma wara din il-parti qabel taqbad in-niżla li tagħti ghall-bajja, u n-niżla li twasslek għall-Bajja tar-Rnella. Storikament din kienet triq waħda, peress li l-wesgħa li semmejna ma kienetx teżisti minħabba li hemmhekk kien hemm ħajt diviżorju ta' cimitterju, u din il-parti tat-triq kienet dejqa daqs il-kumplament tagħha. Sfortunatament meta sar dan l-iżvilupp, it-triq baqgħet bl-istess isem kollha kemm hi u nemmnu bis-shiħ li għandha ssir distinżjoni čara bhala punt ta' referenza. Qegħdin nippoponu li din it-triq tingħata l-isem **Triq Wied ir-Rnella** l-istess bhall-każ ta' numru 14, u b'hekk tkun tkopri ż-żona kollha tal-wied.

16. Triq Marina (1)

Storikament Triq Marina, jew kif kienet magħrufha *Molo Calcara*, kienet wesgħa ta' art li teknikament kienet moll bejn dak li llum huwa Misrah Arcisqof Gonzi u Taraġ San Ġużepp. Minn hawn ġadet l-isem preżenti ta' Triq Marina. Meta nfethet il-parti tat-triq miżjudha magħha li twassal għal Triq ir-Rnella, din baqgħet qatt ma ngħatat isem waħdien għaliha u ġadet l-isem ta' Triq Marina ukoll. Dan ġħalkemm il-poplu komunement jafha bhala "it-triq jew it-telgħha ta' Bighi". Għaldaqstant qiegħdin nippoponu li din it-triq tingħata l-isem **Triq Fra Giovanni Bichi** minħabba mhux biss li l-inħawu ġadu dan l-isem minn kunjomu, iżda ukoll għaliex fiha u viċin tagħna

Il-monument lil Fra Giovanni Bichi.

nsibu l-palazz ta' Bighi u l-kappella tas-Santissimu Salvatur, rispettivament, liema żewġ binjet gew ikkommisjonati minnu b'disinn ta' Lorenzo Gafà. Fra Giovanni Bichi (1613-24.06.1676) twieled fi Siena l-Italja minn Firmano u Onorata Mignanelli, b'ommu tigi oħt Fabio Chigi, aktar tard Papa Alessandru VII. Dahal fi ħdan il-Kavallieri ta' San Ĝwann fis-sena 1630 u fl-1646 ġie mahtur Kaptan tal-galera "San Giuseppe". Kellu bosta ġatriet speċjalment fi ħdan l-Ordni ta' San Ĝwann, speċjalment bħala Ambaxxatur tal-Ubbidjenza fi ħdan ir-Repubblika Venezjana, filwaqt li waqt il-qadi ta' dmirijiet f'Messina, nhar is-17 ta' Settembru 1657 huwa wassal Malta lill-Prijur ta' Navarra, Martin De Redin, li kien għadu kif ġie elett bħala Gran Mastru tal-Ordni. Wasal b'mod permanenti f'Malta nhar is-17 ta' Ġunju 1673 u applika mall-Kummissarji tal-Ordni biex jibni villa bi flus fuq l-Ġola tas-Salvatur fil-Kalkara. L-art inxrat mingħand Vittorio u Madalena Galea u l-pjanti tagħha saru minn Lorenzo Gafà. Sfortunatament Fra Bichi ma rnexxilux jara dal-palazz lest ghax miet vittma tal-pesta fl-età ta' 63 sena. Huwa indifen fil-Kappella tas-Santissimu Salvatur fil-vičinanzi tal-istess palazz, li tkompliet u tlestiet bi ħlas ta' neputih Fra Mario Bichi, fuq disinn ta' Lorenzo Gafà ukoll. Fl-istess Kappella nsibu monument li jfakkar lil Fra Giovanni Bichi u din il-ġrajja. (Ara: *Dizionario Biografico degli Italiani*, Gaspare De Caro, Treccani, 1968; u *Archivum Melitense*, Malta Historical and Scientific Society, 1939)

17. Triq ir-Rnella (2)

L-istess bhall-każ ta' numru 10. Qegħdin nippopnū li din il-parti tat-triq li fil-verità hija wesgħa mdaqqsa bejn Triq Marina u Triq il-Missjoni Taljana tingħata l-isem **Misraħ is-Salib tal-Assedju** minħabba l-fatt li f'din il-wesgħa matul din is-sena se jiġi inawgurat monument b'salib fuqu mill-Assocjazzjoni Wirt il-Kalkara li jfakkar legġenda Kalkariża li probabilment seħħet tassew. Kien żmien l-Assedju l-Kbir ta' Malta meta l-Misilmin immexxija minn Dragut rifsu l-art u bdew jattakkaw lill-Maltin u lill-Kavallieri. Il-Musulmani kienu ħakmu taħt idhom il-Kalkara, dak iż-żmien aktar magħrufa bħala 'Tas-Salvatur' għar-raġuni li fl-inħawi kien hemm kappella idedikata lis-Salvatur. Il-Kalkara kien l-iż-żejjed post idejali sabiex ikunu jistgħu jattakkaw lill-Kavallieri peress li dawn kienu qed jattakkaw lura minn wara l-forti tal-Birgu. Waqt l-attakki l-Misilmin kienu jinhbew wara l-kappella sabiex jistkennu mil-attakki tal-Kavalieri. Kien hawn li La Valette, dak iż-żmien Gran Mastru u difensur tal-gżira, ordna t-twaqqiegħ ta' din il-kappella. It-taqtiegħha kienet twila u t-Torok kienu spiss jippruvaw jagħtu s-salt biex jirbħu l-inħawi iżda La Valette kien iheġġeġ lill-Maltin u l-Kavallieri sabiex ma jaqtgħux qalbhom u b'kuraġġ u fidi f'Alla jibqgħu jiffaċċjaw lill-Misilmin u jipproteġu lill-pajjiżhom. Fl-ahħar wasal tmiem l-Assedju, it-Torok ħarġu telliefa u l-ftit li kien għad fadal ġajja ħarbu lura lejn l-igħfa tagħhom u telqu lura lejn pajjiżhom. Kif raw dan il-Maltin ferħu mhux ftit u rħewla lejn l-gholja tal-Kalkara. La Valette dlonk niżel ġharkopptejh sabiex jagħti ġajr lil Alla bis-suldati kollha u l-Maltin ħdejh. Ma kellux xbieha ta' Kristu sabiex iwensi fi, u kien għalhekk li ġareġ x-xabla tiegħi stess u daħħalha fl-art bħal salib. Il-miġġhemha kollha bdiet titlob u tirringrazza lil Alla għal din ir-rebħha. Ftit wara l-kappella, li kienet tinsab ftit 'il bogħod, reġġħet inbniet mill-ġdid. Biex titfakk kar din il-ġrajja, aktar tard maż-żmien, il-Maltin bnew salib kbir fuq l-istess post iżda sfortunatament dan iġġarraf fil-gwerra. Dan wassal biex matul din is-sena ser jerġa' jinbena dan il-monument u nemmnu li din il-ġrajja/legġenda għandu jkollha din il-wesgħa ddedikata għaliha. (Ara: *Nagħrfu l-Legġendi Maltin*, Guido Lanfranco, BDL Books, 2008)

18. Triq is-Salvatur (1)

Fil-preżent Triq is-Salvatur hija maqsuma f'erba' partijiet individwali: l-ewwel parti li twassleks minn Triq ir-Rnella sal-wesgħa ta' wara l-Kappella tas-Santissimu Salvatur, it-tieni parti l-wesgħa ta' wara l-Kappella, it-tielet parti n-niżla li minn quddiem il-Kappella tiehdok għal Triq Marina, u r-raba' parti trejqa bejn żewġ

blokok ta' flats li jinsabu f'din l-istess triq. Ghajr ghall-wesgħa minħabba l-istruttura tagħha fiha nfisha, it-tliet partijiet ta' din it-triq kollha jduru f'kisra ta' 90 grad, u għalhekk il-fatt li għandhom l-istess isem joħloq problemi ta' referenza. Storikament Triq is-Salvatur kienet it-triq li minn Triq ir-Rnella twassal għall-Kappella bl-istess isem, u għalhekk nemmnu li din għandha tkun il-parti tat-triq li tibqa' bl-isem Triq is-Salvatur. It-tliet partijiet oħra, inkluż din il-wesgħa għandhom ikollhom isem distint. Għaldaqstant qegħdin nippoproponu li din il-wesgħa tingħata isem differenti skont il-lista ta' *Suġġerimenti ta' Ismijiet Varji* ta' dan l-istess rapport.

19. Triq Luigi Pisani

Luigi Pisani (16.06.1806-04.12.1865) kien tabib u kirurgu li twieled il-Birgu u li nhatar bħala Supretendent tal-Isptar Ģeneral tal-Furjana. Missieru kien kirurgu magħruf, u nannuh li kien iġib l-isem ta' Fra Luigi Pisani kien tabib gharef u magħruf ħafna. F'Lulju 1813, flimkien ma' Gio Batta Saydon, huwa ha ġsieb bħala direzzjoni ta' Villa Bighi bħala sptar tal-pesta. (Ara: *World Epidemics*, Mary Ellen Snodgrass, McFarland & Company, 2017) F'dan il-każ, l-Assocjazzjoni m'għandha l-ebda problema li t-tinqi ta' fejn jinsab il-Kunsill Lokali tibqa' bl-istess isem, iżda nħoloq preċedent meta nfethet triq oħra, parallela magħha u li tiġi taħt il-livell ta' din l-istess triq. Dan qed iwassal biex żewġ toroq li huma paralleli, iżda differenti għal kollo, kemm bħala livelli, kif ukoll bħala dħul u ħruġ, għandhom l-istess isem u b'hekk inħolqot problema ta' natura referenzjali. Qegħdin nippoproponu li din it-triq tingħata isem differenti skont il-lista ta' *Suġġerimenti ta' Ismijiet Varji* ta' dan l-istess rapport.

20. Triq is-Salvatur (2)

L-istess bħall-każ ta' numru 18. Qegħdin nippoproponu li din it-triq tingħata isem differenti skont il-lista ta' *Suġġerimenti ta' Ismijiet Varji* ta' dan l-istess rapport.

21. Triq is-Salvatur (3)

L-istess bħall-każ ta' numru 18. Qegħdin nippoproponu li din it-triq tingħata isem differenti skont il-lista ta' *Suġġerimenti ta' Ismijiet Varji* ta' dan l-istess rapport.

22. Triq Marina (2)

L-istess bħall-każ ta' numru 16, din it-trejqa nfethet wara li nfetaħ l-aċċess minn Triq Marina għal dawk li jissejjħu Bruno Stores. Qegħdin nippropnu li din il-parti tat-triq li tibda' fil-kisra li tagħti għat-telgħa ta' Bighi sa mall-kosta taħt il-kumpless ta' Bighi stess, illum l-Esplora, tingħata l-isem **Triq ir-Regatta 1969** minħabba żewġ räġunijiet principali, jigifieri l-fatt li f'din iż-żona jinsab il-Klabb tar-Regatta tal-Kalkara, kif ukoll minħabba li r-Regatta tat-8 ta' Settembru 1969 ġabet rebħa storika għad-distrett tal-Kalkara. Il-Kalkara dahlet ufficjalment fir-Regatta fl-1957 għalkemm ħadet sehem f'xi korsi bejn l-1951 u l-1956, kif ukoll f'xi snin qabel il-gwerra. B'kolloks il-Kalkara rebbet is-shield għal seba' darbiet fl-1959, 1960, 1963, 1964, 1965, 1969 u fl-1971 u kienet vicin li tirbaħha diversi drabi oħra. Madankollu żgur li ħadd ma jiista' jinsa s-sena 1969 fejn il-Kalkara mhux biss rebbet erba' paljijiet tal-ewwel minn ħamsa, iżda l-qaddiefa waqqfu erba' rekords ġoddha li għadhom mhux miksura sal-ġurnata tal-llum. Dawn kienu fil-korsa tal-frejgatini, ta' bi tnejn, tal-kajjik u ta' b'erbgħha.

Ernle Bradford

23. Sqaq Marina Numru 2

Dan l-isqaq, l-istess bħall-każ ta' numru 16, ingħata dan l-isem għax jibda' fi Triq Marina u jibqa' sejjer sa Triq ir-Rnella. Qegħdin niproponu li dan l-isqaq jingħata l-isem **Sqaq Ernle Bradford** minħabba li għal xi żmien huwa kien jgħix f'residenza ġewwa fihi, tant li nsibu rħama kommemorattiva fid-dahla tiegħi. Ernle Dusgate Selby Bradford (11.01.1922-08.05.1986) twieled f'Norfolk fl-Ingilterra u kien storiku Brittaniku magħruf għall-istorja tal-Mediterran u s-suġġetti navali. Ha l-edukazzjoni tiegħi fl-Iskola Uppingham f'Rutland, filwaqt li serva fir-Royal Navy matul it-Tieni Gwerra Dinjija. Għamel tletin sena jbaħħar fil-Mediterran u għal diversi snin minn ġajtu għex fil-Kalkara fejn anki miet. Kien awtur prolificu u ppubblika bosta kotba fosthom *Mediterranean: Portrait of a Sea*. (Ara: informazzjoni miksuba minn Wikipedia)

24. Sqaq Marina Numru 1

Dan l-isqaq, l-istess bħall-każ ta' numru 16, ingħata dan l-isem għax jibda' fi Triq Marina u jibqa' sejjer sa Triq ir-Rnella. Qegħdin niproponu li dan l-isqaq jingħata l-isem **Sqaq il-Kanonku Dun Ġużepp Azzopardi** minħabba li dan l-isqaq jiżbokka faċċata ta' Triq San Mikiel, l-imkien fejn kienet tinsab l-ewwel Knisja Parrokkjali tal-Kalkara li għiet meqruda totalment nhar l-10 ta' April 1942 matul it-Tieni Gwerra Dinjija. Dun Ġużepp Azzopardi, minn Bormla, għamel żmien twil bhala Rettur tal-Kappella tas-Santissimu Salvatur, u ħadem ġafna biex il-Kalkara mhux biss ikollha Knisja ikbar, iżda xtaq li din tkun iddedikata lil San Ġużepp u tingħata d-dinjità ta' Parroċċa. Kien Dun Ġużepp li nhar l-24 ta' Awwissu 1884 ha ġsieb li jsir kuntratt għall-art biex fuqha tinbena Knisja ġidida, filwaqt li fit-13 ta' Settembru 1884 twaqqaf Kumi-tat apposta. Huwa qabbad lill-perit Guglielmo Attard biex jagħmel il-pjanti meħtieġa, filwaqt li ħadem ġafna biex jingħabru l-fondi kollha neċċesarji. L-ewwel ġebla tal-Knisja tqiegħdet u tbierket fit-22 ta' Ĝunju 1890. Ix-xogħol tal-bini thalla f'idejn il-kumpanija F. Cilia & Co. minn Haż-Żebbuġ, u kif tlesta x-xogħol kollu fl-1895, Dun Ġużepp daħal b'rūħu u ġismu biex il-Knisja tiġi ar-redata bi skultura fil-ġebla u bosta opri oħra, fosthom dawk tal-arti. Huwa ha ġsieb li jordna ukoll l-ewwel statwa titulari ta' San Ġużepp fl-1897 li kienet tat-terrakotta u saret mill-istatwarju Etienne Puccini f'Toulouse fi Franza, kif ukoll bosta pitturi oħra, fosthom dik titulari xogħol Giuseppe Calì fl-1898. Il-Kalkara saret Parroċċa awtonoma nhar l-10 ta' Dicembru 1897 b'digriet ta' Mons. Isqof Pietru Pace. Kien bil-ħidma tal-Kanonku Dun Ġużepp Azzopardi li l-Kalkara saret raħal indipendent, miftum mill-Birgu, kif nafuh il-lum. Dun Ġużepp għal żmien twil kien Viċi-Arcipri tal-Parroċċa ta' Bormla u miet fid-9 ta' Settembru 1913 fl-ċċet ta' 65 sena. (Ara: *L-Iżvilupp Storiku tal-Parroċċa tal-Kalkara*, Duncan Brincat, Parroċċa San Ġużepp Kalkara, 2000)

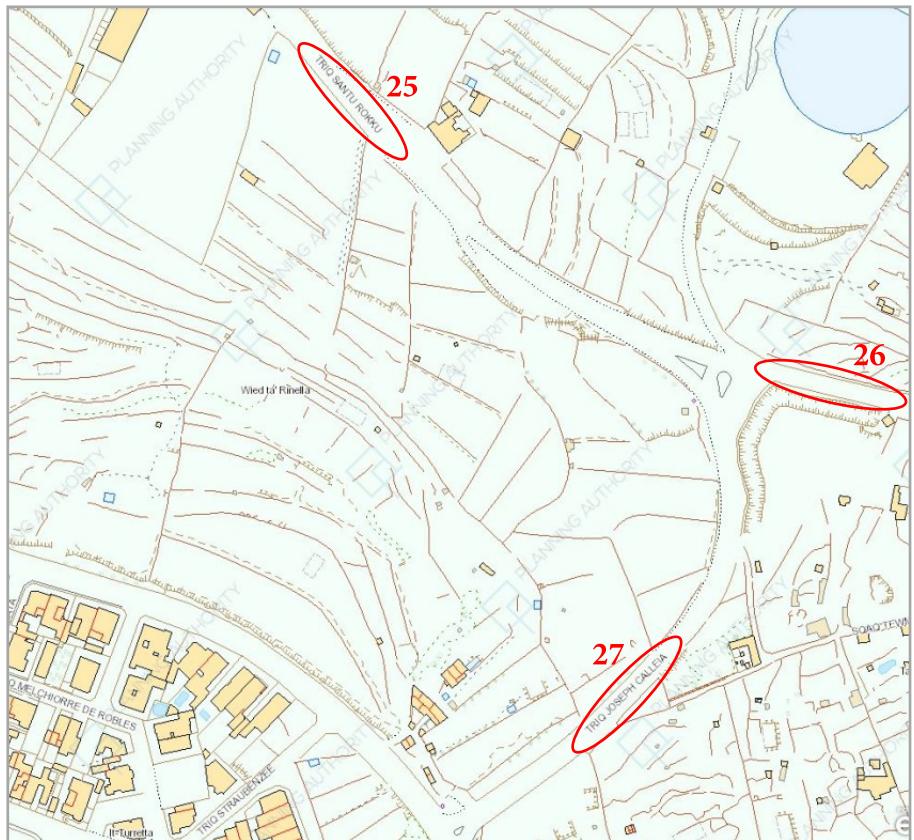
Il-Kan. Dun Ġużepp Azzopardi

E. Il-Wied tar-Rnella

25. Triq Santu Rokku (4)

L-istess bhall-każ ta' numru 10.

Qegħdin nippopnu li din il-parti tat-triq minn ħdejn ir-roundabout li tagħti għall-irħajjal ta' Santu Rokku u Smart City, sal-parti ta' wara tal-Forti Ricasoli tingħata l-isem **Triq Wied Għammieq** minħabba l-fatt li din it-triq tinsab eż-żonn fil-wied li jgħib l-istess isem. F'din it-triq jinsab ukoll iċ-Čimiterju ta' Wied Għammieq, raġuni valida oħra li din it-triq tissemma' għaliex. Kien fis-sena 1837, meta f'Malta tfaċċat il-kolera li bdiet tinxtered kullimkien, fosthom f'dak li kien magħruf bħala 'l-Ospizju tax-Xjuħ' li kien jinsab fil-Furjana. L-awtoritajiet sanitarji ddecidew li jevakkaw lill-anzjani kollha rikoverati ġewwa l-Forti Ricasoli sabiex inaqssu t-tixrid ta' din l-epidemija. Saret stragi shiħa, tant li f'40 ġurnata mietu 455 anzjan. Dawn kollha ġew midfuna f'fossa komuni f'għalqa biswit l-istess forti. Maž-żmien kibret devvozzjoni kbira lejn dawn l-erwiegħ, uħud minnhom jingħad midfuna ħajja, tant li nbniet kappella u monument li għadhom hemm sal-lum.

26. Triq Santu Rokku (5)

L-istess bħall-każ ta' numru 10. Qegħdin nippoproponu li din it-triq tingħata l-isem **Triq il-Kanun tal-Mija** minħabba li fil-vičinanzi nsibu l-Forti Rinella li fih jinsab il-kanun ta' mitt tunnellata li huwa meqjus bħala l-akbar kanun fid-dinja. Dan il-kanun wasal fit-Tarzna ta' Malta minn Woolwich fl-10 ta' Settembru 1882, u wara ffit xhur ġie trasportat bl-idejn mill-Bajja tar-Rnella għall-Forti Rinella minn mitt persuna, b'operazzjoni li ħadet tliet xhur. Il-kanun sab postu f'Jannar 1884. Minħabba l-kobor tiegħi għiet ivvintata sistema mekkanika ta' kif issir l-isparatura, l-ewwel sistema tax-xorta tagħha fid-dinja. Fl-1906, wara biss għoxrin sena, il-kanun ġie ddikjarat skadut għal-żmien, u għalhekk qatt ma ntuża kontra l-għadu.

27. Triq Joseph Calleja

Joseph Calleja, jew aħjar Joseph Calleja (04.08.1897-31.10.1975) twieled ir-Rabat. Fl-1914 telaq minn Malta jdur l-Ewropa permezz tal-kant, iż-żda ftit wara ta' bidu għall-karriera fil-films. Hadem mal-50 film differenti u ħa sehem f'diversi reċti fi Broadway. Ma jidħirx li kellu xi konnessjoni mal-Kalkara tant li ġie kkommemorat fir-Rabat fl-2006 permezz ta' bust. Għalhekk ma nemmnu li dan l-isem għandu jieħu preċedenza fuq diversi ismijiet oħra ferm importanti għall-Kalkara. Qegħdin nippoproponu li din it-triq tingħata isem differenti skont il-lista ta' *Suggerimenti ta' Ismijiet Varji* ta' dan l-istess rapport.

Suġġerimenti ta' Ismijiet Varji

F'din is-sezzjoni ta' dan ir-rapport l-Assocjazzjoni Wirt il-Kalkara qed tirriproduċi dawk l-ismijiet li nemmnu li huma xierqa li ġħalihom tissemma' triq fil-Kalkara. Uħud minnhom digà ssemmew f'dan ir-rapport (kif indikat fis-sezzjonijiet A sa E) u dan minħabba li nemmnu li l-isem jixraq għal triq partikulari b'rispett shiħ lejn it-topografija tal-lokalità, l-etimologija tal-istess isem jew l-isfond bijografiku tal-personalità msemmija. Madankollu, l-ismijiet l-ohra li qed niproponu nemmnu li huma daqstant validi, iżda l-għażla tat-triq liema tkun ma nemmnu li hija importanti, sakemm tirrispetta s-suġġerimenti ta' toroq mgħotja.

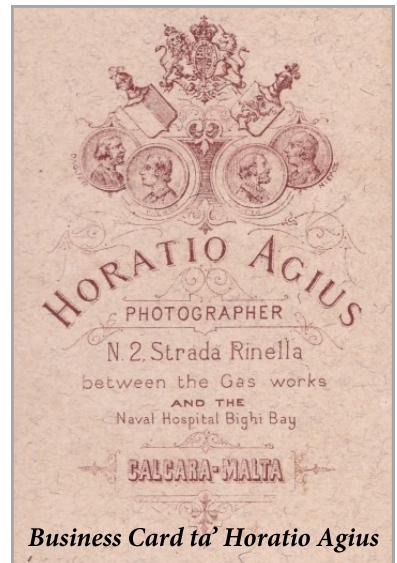
Persunaġġi Kalkariżi jew b'rabta mal-Kalkara

Horatio Agius

Fotografu, 1840-1910

Twieled il-Kalkara, Agius kien l-akbar forst l-ulied ta' Lorenzo u Maria Carmela Oliva. Iżżewwiegħ lil kuġintu Vittoria Agius fl-1865. Mingħajr dubju huwa kien wieħed mill-iktar fotografi magħrufa Maltin li pproduċa ritratti ta' xeni u binjet bejn l-1865 u 1910. Rebaħ diversi midalji u unuri għal xogħlu, filwaqt li seba' ritratt tiegħu kienu gew esebiti fil-qorti ta' Malta ġewwa Londra fl-1886. (Ara: *Photographers of Malta 1840-1990*, M. Harker, 2000)

Suġġeriment suggettiv: Triq il-Ġenista (paġna 5, kaž numru 2) li ssir **Triq Horatio Agius.**

Il-Kanonku Dun Ĝużepp Azzopardi

Promotur tal-Parroċċa, 1848-09.09.1913

Suġġeriment u informazzjoni mgħotja f'paġna 14, kaž numru 24.

Il-Kaptan Alfredo Bencini

Awtur, 22.03.1884-18.12.1957

Twieled il-Kalkara, fl-1918 Bencini kien maħtur bħala l-ewwel Kaptan Malti fir-riġment tal-artillerija. Ippubblika diversi artikli interessanti fil-perjodiku *Melita* li jittrattaw ix-xjenza u l-istorja. Il-Kaptan Bencini kien imdaħħal sew fil-kwistjoni tal-lingwa tant li kien jappartjeni għall-fazzjoni tat-Taljan. Matul it-Tieni Gwerra Dinjija huwa kien wieħed mit-43 Malti li ġew internati fl-Uganda nhar it-13 ta' Frar 1942. Miet aktar tard lura Malta wara li kienet hakmitu l-marda tal-malarja. (Ara: *Dictionary of Maltese Biographies*, Michael J. Schiavone, Pubblikazzjonijiet Indipendenza, 2009)

Suġġeriment suggettiv: Triq il-Progress (paġna 6, kaž numru 4) li ssir **Triq il-Kaptan Alfredo Bencini.**

Fra Giovanni Bichi

Kavallier, 1613-24.06.1676

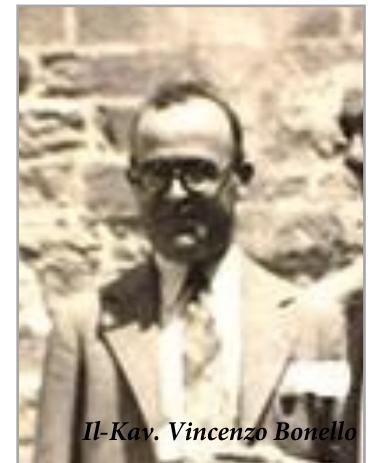
Suġġeriment u informazzjoni mgħotja f'paġna 11, kaž numru 16.

Il-Kavallier Vincenzo Bonello

Storiku u Kritiku tal-Arti, 03.09.1891-16.04.1969

Bin Giovanni, pittur u pubblikatur tal-arti, Bonello twieled fil-Belt Valletta. Studja fil-Liceo, fl-1920 ġie mpjegat bhala Spettur tax-xogħlijiet mal-Gvern u aktar tard bhala Kuratur tax-xogħlijiet tal-arti mad-Dipartiment tal-Mużewijiet (1925-37). Studja x-xogħlijiet tal-arti u b'ħidmiet rnexxielu jiskopri l-awturi mhux magħrufa ta' diversi opri. Bhala storiku l-aktar li specjalizza kien dwar l-Ordni ta' San Ģwann, tant li aktar tard ġie maħtur Kavallier. Huwa rriċerka u ppubblika diversi kitbiet ta' natura storika, specjalment dwar xogħlijiet artistici, filwaqt li maż-żmien organizza diversi wirjet tal-arti. Fit-Tieni Gwerra Dinija huwa ġie ddeportat l-Uganda, filwaqt li ffit snin wara li ġie lura, Bonello ddisinja l-pjanti tal-Knisja Parrokkjali l-ġdidha tal-Kalkara fuq talba tal-Arċisqof Mons. Mikiel Gonzi. Iddisinja ukoll l-istatwa titulari ta' San Gużepp li nħadmet għand Ferdinando Stuflessor f'Bolzano, l-Italja. (Ara: *Dictionary of Maltese Biographies*, Michael J. Schiavone, Pubblikazzjonijiet Indipendenza, 2009)

Suggeriment suggettiv: Triq Ġdida fi Triq il-Progress (paġna 6, kaž numru 5) li ssir **Triq il-Kavallier Vincenzo Bonello.**

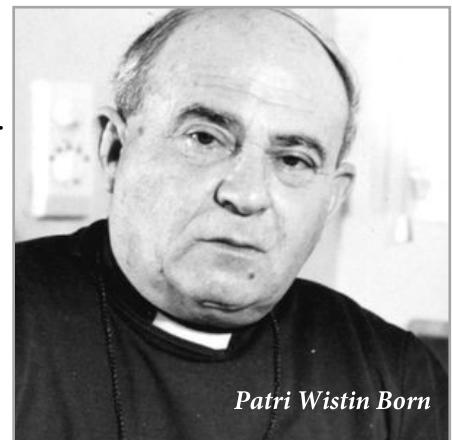
Il-Kav. Vincenzo Bonello

Patri Wistin Born

Awtur u Kappillan Militari, 23.05.1910-21.08.1986

Henry Born twieled il-Kalkara nhar it-23 ta' Mejju 1910 u studja fil-Liceo. Fl-1926 ngħaqad mal-Ordni Dumnikan u nghata l-isem Wistin. Fl-1933 ġie ordnat qassis. Ghalkemm kien ferm intelligenti, ma setax ikompli fl-istudji tiegħu minħabba problemi ta' saħħa, iżda fl-1965 kiseb dottorat. Huwa meqjus bhala wieħed mill-aqwa kittieba Maltin għal reċti fuq il-palk u r-radju, fosthom "Spiru Cefai wara l-Gwerra". Ha īsieb il-bini tas-Sala De Porres f'tas-Sliema. Bhala novellista, Born kiteb dwar temi soċjali u anki dwar ir-ruħ tal-bniedem. Fost l-iktar ktieb magħruf tiegħu nsibu "Is-Salib tal-Fidda" (1939). Fi żmien il-Gwerra huwa kien Kappillan Militari. Kien magħruf hafna bhala oratur, tant li l-Ordni Dumnikana kienet ġatrītu bhala Oratur Ģenerali. Miet nhar il-21 ta' Awwissu 1986. (Ara: *Dictionary of Maltese Biographies*, Michael J. Schiavone, Pubblikazzjonijiet Indipendenza, 2009)

Suggeriment suggettiv: Triq is-Salvatur (paġna 13, kaž numru 21) li ssir **Triq Patri Wistin Born.**

Patri Wistin Born

Ernle Bradford

Kittieb u Storiku, 11.01.1922-08.05.1986

Suggeriment u informazzjoni mghotija f'paġna 14, kaž numru 23.

Giuseppe Calì

Pittur, 14.08.1846-01.03.1930

Calì twieled fil-Belt Valletta u kien pittur Malti ta' nisel Naplitan ta' bejn is-sekli 19 u 20, li pinga hafna pitturi reliġjużi fil-knejjes ta' Malta u Għawdex. Bin Raffaele, xenografu fit-Teatru Rjali u Giovanna Padiglione li kienet mezzo-soprano. Fl-1871, iżzewwegħ lil Perennia Pace. Sa minn età żgħira, Calì kien wera potenzjal u talent kbir. Ta' sbatax-il sena mar jiistudja l-arti taħt in-Neoklassiku Giuseppe Mancinelli fl-Accademia

Giuseppe Calì

delle Belle Arti f'Napli. Kien magħruf għall-pittura b'mod partikulari tal-wiċċ. Beda jaħdem fuq ħafna xogħol kummissjonat għal dekorazzjoni ta' knejjes, djar privati, veduti, kif ukoll ritratti ta' suġġetti Maltin. Barra li kien pittur, kien ukoll skultur, minjaturista u kif ukoll ritrattista. Fl-1898 huwa pitter il-kwadru titulari ta' San Ġużepp għall-Parroċċa tal-Kalkara, li ffirma bil-kontra ġalli tinqara "ilac" bħala protesta li kien hawn artisti li qed jieħdu x-xogħol b'irħis. Għall-istess Parroċċa pitter bosta pitturi oħra fosthom il-Madonna tar-Rużarju, kif ukoll il-pittura tar-Ragħaj it-Tajjeb li kienet it-titular tal-Knisja tal-Protestanti gewwa l-Isptar Naval ta' Bighi. (Ara: *Dictionary of Maltese Biographies*, Michael J. Schiavone, Pubblikazzjonijiet Indipendenza, 2009)

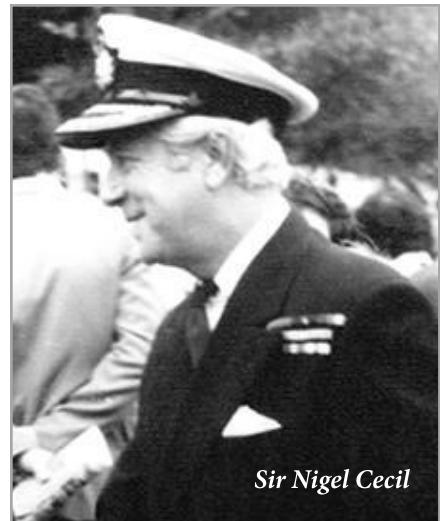
Suggeriment suġġettiv: Triq Joseph Calleja (paġna 15, kaž numru 27) li ssir **Triq Giuseppe Cali**.

Sir Nigel Cecil

Ammirall, 11.11.1925-10.03.2017

Oswald Nigel Amherst Cecil twieled l-Ingilterra u ta' età żgħira dahal fil-ħajja naval. Fl-1959 leħaq Kmandant, filwaqt li fl-1966 huwa nhatar Kaptan. Fl-1973 huwa nbagħat fl-Afrika t'Isfel bħala Attaché Naval, sabiex imbagħad fis-7 ta' Lulju 1975 inħatar bħala Ammirall f'Malta. Huwa kien jgħix flimkien mal-familja tiegħu gewwa Villa Portelli fil-Kalkara fejn mhux biss sar habib mall-poplu tal-lokalità iż-żda kellu għal qalbu ħafna l-Kalkara u l-Kalkariżi. Kien l-ahħar Ammirall li serva f'Malta wara li telaq mill-gżira fl-1979. (Ara: informazzjoni miksuba minn Wikipedia)

Suggeriment suġġettiv: Triq Ĝużè Porsella Flores (paġna 10, kaž numru 13) li ssir **Triq Sir Nigel Cecil**.

Sir Nigel Cecil

Mons. Ġużepp Ciangura

L-Ewwel Kappillan tal-Kalkara, 18.12.1871-18.02.1931

Twieled nhar it-18 ta' Diċembru 1871 minn Pietro u Vincenza nee Damato u studja gewwa s-Seminarju tal-Arcisqof. Gie ornat qassis nhar il-21 ta' Diċembru 1895 filwaqt li ha l-pussess bħala l-ewwel Kappillan tal-Kalkara nhar it-8 ta' Jannar 1898 minn taħt idejn l-Isqof Mons. Pietru Pace. Hadem b'żelu kbir fil-binja ta' komunità ta' Parroċċa ġidida u żanżan bosta opri godda fil-Knisja li kienet għadha kif tlestiet mill-bini. Dam Kappillan għal 27 sena sħaħ. Nhar il-5 ta' Frar 1925 huwa ġie elett Kanonku tal-Kattidral, filwaqt li wara marda qasira hu miet nhar it-18 ta' Frar 1931 fl-ġebla ta' 59 sena. Ghall-funeral attenda b'rispett kbir l-Isqof t'Għawdex Mons. Gonzi, u ġie midfun fil-Kattidral tal-Imdina. (Ara: *L-Iżvilupp Storiku tal-Parroċċa tal-Kalkara*, Duncan Brincat, Parroċċa San Ġużepp Kalkara, 2000)

Suggeriment suġġettiv: Triq is-Sienja (paġna 7, kaž numru 7) li ssir **Triq Mons. Ġużepp Ciangura**.

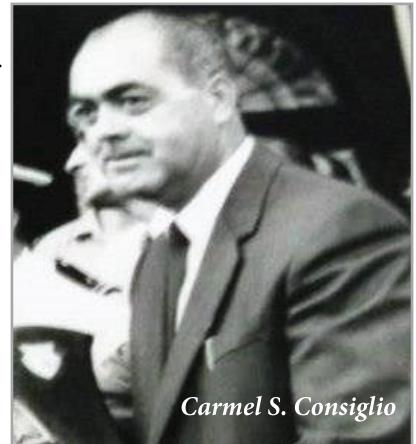
Mons. Ġużepp Ciangura

Carmel S. Consiglio

Trejdunjonista, 14.09.1925-09.04.1995

Twieled il-Kalkara, Consiglio dahal jaħdem fit-Tarzna fl-1940. Għaddha l-perjodu ta' apprentistat tiegħi fi żmien ta' bombardamenti kontinwi. Beda l-karriera trejdunjonistica tiegħi bħala Shop-steward u delegate tal-GWU, filwaqt li fl-1949 ġie elett bħala

Viċi-President tal-Għaqda Haddiema Żgħażagħ GWU. Fl-1958 ġie elett fl-eżekkuttiw nazzjonali tal-istess union. Hadem fi ħdan il-gazzetti tal-union, kif ukoll serva bħala President tas-Sezzjoni Port u Trasport (1966-67) u Segretarju tas-Sezzjoni Tessuti (1968). Dan wassal biex fl-1982 huwa ġie elett bħala Deputat Segretarju Ġenerali tal-GWU u fl-1985 Segretarju Ġenerali. Consiglio ġie maħtur ambaxxatur tal-Unjoni Sovjetika fl-1986. Fis-snin sittin huwa kien President tal-Kumitat tal-Partit Laburista ta' Raħal Ġdid u Viċi-President tal-Kumitat tal-Partit Laburista tal-Kalkara. Għal diversi snin serva ukoll bħala President tal-Kalkara United Football Club u tal-Klabb tar-Regatta tal-Kalkara. (Ara: *Dictionary of Maltese Biographies*, Michael J. Schiavone, Pubblikazzjonijiet Indipendenza, 2009)

Carmel S. Consiglio

Suġġeriment suġġettiv: Triq is-Salvatur (paġna 13, kaž numru 20) li ssir **Triq Carmel S. Consiglio**.

Karmenu Ellul Galea

Trejdunjonista u Awtur, 10.11.1914-29.01.2007

Suġġeriment u informazzjoni mgħotija f'paġna 9, kaž numru 12.

Mro. Lorenzo Gonzi

Surmast u Kompożitur, 13.08.1887-15.07.1934

Twieled il-Birgu, Gonzi kien bin Giuseppe u Margerita Tonna li meta kelli u età żgħira ġew jgħixu l-Kalkara minħabba saħħet missieru. Beda l-istudji tiegħi taħt Dun Pietru Pawl Galea u Paolino Vassallo, filwaqt li ta' 10 snin hareġ idoqq il-piccolo mal-Banda Duke of York tal-Birgu. Ir-reputazzjoni tiegħi kibret ferm tant li ġie maħtur Maestro di Cappella tal-Kalkara, Hal Ghaxaq, Hal Tarxien u Bormla, kif ukoll Surmast Direttur tal-Banda Maria Mater Gratiæ ta' Haż-Żabbar fl-1908. Fl-istess sena huwa dderiega għall-ewwel darba fil-Knisja tal-Kalkara għall-ordinazzjoni ta' ħuh Mikkel, aktar tard Arcisqof ta' Malta. Fl-1909 ġie maħtur Surmast tal-Banda Marija Annunzjata ta' Hal Tarxien. Gonzi kiteb bosta mužika originali fosthom marċijiet, innijiet, arranġamenti u mužika għall-Knisja. Fost dawn ta' min isemmi r-repertorju kbir li ħalla għall-Kalkara li jinkludu antifoni għal San Ĝużepp, mužika għall-quddies u innijiet fost l-oħrajn. (Ara: *Dictionary of Maltese Biographies*, Michael J. Schiavone, Pubblikazzjonijiet Indipendenza, 2009)

Mro. Lorenzo Gonzi

Suġġeriment suġġettiv: Triq iż-Żebbuġ (paġna 5, kaž numru 1) li ssir

Triq Mro. Lorenzo Gonzi.

Fra Giuseppe Grech

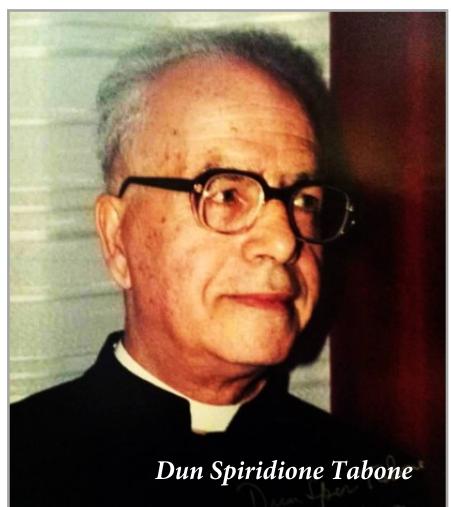
Inġinier, Seklu 18

Suġġeriment u informazzjoni mgħotija f'paġna 7, kaž numru 10.

Dun Spiridione Tabone

Sacerdot, 01.11.1919-16.07.2016

Twieled iż-Żejtun, iż-żda meta kien għadu tfajjal żgħir il-familja tiegħi għiet toqghod il-Kalkara. Huwa kien wieħed mit-tlettin saċerdot li ġew ordnati fil-11 t'Awwissu 1946. Jibqa' msemmi fil-Kalkara għat-tqarbin fid-djar tal-

Dun Spiridione Tabone

-morda u għall-assistenza tiegħu mal-moribondi. Kien jaħdem b'żelu kbir fil-pastorali tal-Parroċċa speċjalment fil-qrar. L-aktar ġraja li baqgħet tiġi miegħu kienet il-ġraja ta' meta mar l-Awstralja u kien kważi tilef ħajtu f'Marzu 1958, għaliex il-bastiment li kien fuqu għereq. (Ara: Diversi artikli ppubblikati mill-Parroċċa San Ġużepp tal-Kalkara)

Suggeriment suggettiv: Trejjet Francesco Chircop (paġna 7, kaž numru 8) li ssir **Trejjet Dun Spiridione Tabone.**

Mons. Carmelo Xuereb

Vigarju Ĝenerali, 05.07.1916-18.06.2005

Twieled ir-Rabat Għawdex u studja s-Seminarju. Sar saċerdot fl-1941 u nhatar bħala Viċi-Parroku tal-Kolleġjata ta' San Pawl fir-Rabat. Fis-16 ta' April 1943, Xuereb inhatar Kappillan tal-Kalkara b'missjoni li jerġa' jibni mill-ġdid il-Knisja Parrokkjali li kienet għadha kif giet meqruda fit-Tieni Gwerra Dinjija, u anki jsaħħa il-komunità Kalkariża. Fl-20 ta' April 1944 huwa biddel l-imhażen tal-Malta Gas Works fi Knisja proviżorja, filwaqt li fit-13 t'Ottubru 1946 għiet imbierka solennement l-ewwel ġebla tal-Knisja Parrokkjali l-ġidida fix-xatt tal-Kalkara. Din tlestit sitt snin wara u ġiet imbierka fis-7 ta' Settembru 1952 u kkonsagrata sentejn wara. Fi żmien il-parrokat ta' Xuereb saru diversi opri fil-Knisja Parrokkjali, fosthom l-istatwa titulari ta' San Ġużepp li nħadmet minn Ferdinand Stuflesser f'Ortisei f'Bolzano. Fl-1960 huwa ġie maħtur Arcipriet tal-Furjana, filwaqt li fl-1978 ġie nominat bħala Vigarju Ĝenerali għall-Arċidjoċesi ta' Malta. (Ara: *Dictionary of Maltese Biographies*, Michael J. Schiavone, Pubblikazzjonijiet Indipendenza, 2009)

Suggeriment suggettiv: Triq Anġlu Agius (paġna 7, kaž numru 6) li ssir **Triq Mons. Carmelo Xuereb.**

Mons. Carmelo Xuereb

Avvenimenti importanti Kalkariżi

10 t'April 1942

Avveniment Storiku

Ġurnata sewda għall-Kalkara. Fis-17:42 l-għadu jinqasam fit-tliet formazzjonijiet. Formazzjoni minnhom tattakka l-Port il-Kbir. Il-Knisja ta' San Ġużepp tal-Kalkara tiġi ibbumbardjata bil-qawwi u mgarrfa kompletament. Intilfu kważi l-opri kollha li kienu jinsabu fiha, fosthom l-istatwa titulari ta' San Ġużepp.

Suggeriment suggettiv: Triq ġidida fi Triq Patri Matthew Sultana (paġna 7, kaž numru 9) li ssir **Triq l-10 t'April 1942.**

24 ta' Marzu 1942

Avveniment Storiku

Ġurnata sewda għall-Kalkara peress li dakinhar intefgħu massa ta' bombi fuq il-Port il-Kbir u mietu 33 persuna Maltija, minnhom 23 fil-Kalkara. Il-maġgoranza mietu wara li nqabdu fix-xelter ta' Triq Patist Borda u fgaw b'gas valenuż li ġareġ min kanna mkissra li kienet tintuża mill-Isptar Naval, kif ukoll għerqu meta beda tiela' l-livell tal-ilma meta nqasmet kanna tal-ilma. Uħud mietu meta pruvaw islavaw il-familjari tagħhom.

Suggeriment suggettiv: Triq Luigi Pisani (paġna 12, kaž numru 19) li ssir **Triq l-24 ta' Marzu 1942.**

10 ta' Dicembru 1897

Avveniment Storiku

Id-data tal-10 ta' Dicembru 1897 hija l-jum li fih il-Kalkara permezz ta' digriet maħruġ mill-Isqof Mons. Pietru Pace ġiet dikjarata bħala Parroċċa awtonoma. Dan il-jum huwa meqjus bħala l-ġurnata meta l-Kalkara saret indipendenti, tant li llum il-ġurnata huwa cċelebrat ukoll b'mod uffiċjali mill-Kunsill Lokali bħala Jum il-Kalkara.

Suggeriment suggettiv: Triq is-Salvatur (paġna 12, kaž numru 18) li ssir **Misraħ l-10 ta' Dicembru 1897**.

Ir-Regatta 1969

Avveniment Storiku

Suġġeriment u informazzjoni mgħotija f'paġna 13, kaž numru 22.

Ismijiet li jiddeskrivu żona jew referenza storika

Iċ-Ċimiterju Naval

Referenza Storika

Suġġeriment u informazzjoni mgħotija f'paġna 9, kaž numru 11.

Il-Kanun tal-Mija

Referenza Storika

Suġġeriment u informazzjoni mgħotija f'paġna 15, kaž numru 26.

Is-Salib tal-Assedju

Referenza Storika

Suġġeriment u informazzjoni mgħotija f'paġna 12, kaž numru 17.

San Pietru u San Pawl

Referenza Storika

Suġġeriment u informazzjoni mgħotija f'paġna 5, kaž numru 3.

Wied Ghammieq

Referenza Ġeografika

Suġġeriment u informazzjoni mgħotija f'paġna 15, kaž numru 25.

Wied ir-Rnella

Referenza Ġeografika

Suġġeriment u informazzjoni mgħotija f'paġna 11, kaži numri 14 u 15.

Assoċjazzjoni Wirt il-Kalkara VO/1440
c/o 89, 'Sancte Joseph', Triq ir-Rnella, il-Kalkara KKR1230
Web: www.wirtilkalkara.com Email: wirtilkalkara@gmail.com